

TREI SIGILII CARE AMINTESC DE UNIREA PRINCIPATELOR, AFLATE ÎN PATRIMONIUL MUZEULUI NAȚIONAL DE ISTORIE

de CĂTĂLINA OPASCHI

Comunicarea de față își propune să prezinte trei matrice sigilare legate de evenimentul Unirii Principatelor, obiecte puțin cunoscute în literatura de specialitate. Sigiliile, nefiind datate, ne-am propus să încercăm o încadrare cronologică în funcție de legendă și de tipul de reprezentare heraldică. Aceste trei obiecte, aflate acum în patrimoniul Muzeului Național de Istorie al R.S. România, sînt: sigiliul Comitetului Central al Unirii din Țara Românească, sigiliul Ministerului din lăuntru al Țării Românești și sigiliul Ministerului Afacerilor Străine și de Stat.¹

După Congresul de la Paris din 1856, ca urmare a măsurilor care priveau Principatele Române, s-au creat Comitete ale Unirii¹, care duceau o activitate febrilă pentru pregătirea alegerilor din Divanurile Ad-hoc și al căror scop principal era Unirea Principatelor. În urma hotărîrii celor două Divanuri, Unirea s-a realizat prin dubla alegere ca domnitor a lui Alexandru Ioan Cuza, în ianuarie 1859.

Așa cum remarcam cercetătorii care s-au ocupat de această perioadă istorică din punct de vedere heraldic², între 1859-1863 s-au folosit mai multe tipuri de reprezentări: însemnele Moldovei și Țării Românești neincluse în scut; stema cu ecusoane acolate, încoronate; acvila purtînd pe piept scut cu însemnele Moldovei și stema cu scut unic.

Stema cu scut unic avea simbolurile Principatelor în același câmp sau scutul despîcat, avînd la început în dextra capul de bour moldav, apoi (după ce Bucureștiul a devenit Capitală, în 1862) în dextra fiind figurată acvila valehă.

Printr-o scrisoare a președintelui Consiliului de Miniștri al Țării Românești, Ion Ghica, adresată președintelui Comisiei Centrale de la Focșani, în aprilie 1860, se supunea numitei Comisii "Proiectul de lege pentru fixarea și stabilirea armelor Principatelor Unite, într-un mod conform cu starea politică a Țărilor noastre și cu datinile de la colonizarea Romanilor în Dacia". Se preciza că legea urma să fie "cu obiect de interes comun ambelor Principate" și înainta "un model de aceste armă"³.

Noua stemă, care fusese desenată de Carol Popp de Szathmary, avea în același scut despîcat, în primul cartier acvila Țării Românești, conturnată, cruciată, cu zbor în sus, broșînd în câmp tripartit în fascie: roșu, aur, albastru; în cartierul doi capul de bour avînd

steaua de aur cu cinci colțuri între coarne, broșnd în câmp tăiat roșu și albastru. Scutni era timbrat de coroană princiară, avnd ca suportți doi delfini afrontați și alte elemente heraldice. Totul sub mantie de purpură, căptușită cu hermină și prinsă în coroană princiară⁴.

După unirea definitivă din decembrie 1861 apare însă foarte frecvent stema cu scut unic, cuprinznd în dextra acvila valahă și în senestra capul de bour moldav, scutul timbrat de coroană princiară apare fie sub mantie de purpură căptușită cu hermină, fie fără mantie.

Două din sigiliile prezentate fa continuare se încadrează acestui tip.

În ce privește reglementarea reprezentării de pe mijloacele de validare oficiale, Consiliul de Miniștri hotăra în 1862 : "sigiliile tuturor autorităților administrative... vor purta unite într-un singur scut, sub coroana domnească, acvila romană cu crucea în gură și capul de zimbru"⁵. Cu acest prilej aflăm că executantul sigiliilor va fi gravorul Kruse, așa cum reiese dintr-o notă a Ministerului de Interne⁶.

O altă problemă legată de prezentarea celor trei sigilii ar fi modalitatea de imprimare a legendei. Din constatările făcute, studiind mai multe dosare care cuprind sigilii sau ștampile, se observă că, în preajma Unirii, în anii 1856-1858 și 1859 legenda apare scrisă circular continuu, cu alfabet chirilic sau combinat de cele mai multe ori⁷. De la sfârșitul anului 1859 încep să se folosească tot mai mult sigiliile cu legenda scrisă pe două semicercuri deasupra reprezentării heraldice și sub reprezentare, pe un rând sau două. Trebuie neapărat amintită în acest context și hotărfa menționată în "Protocolu nr.17" al ședinței din 12 iunie 1859 al Comisiei Centrale de la Focșani, prin care se specifică adoptarea alfabetului latin "în toate cancelariile publice și ziare"⁸.

1. Vom începe prezentarea materialului care face obiectul acestei comunicări cu sigiliul care a fost întrebuințat de Comitetul Central al Unirii din București.

Matrice sigilară rotundă, din metal comun, lucrată prin incizie. În câmp, scut de tip francez, despicat, avnd în dextra acvila cruciată, spre stnga, iar în senestra capul de bour cu stea în șase colțuri între coarne. Scutul este timbrat de coroană princiară și se sprijină pe o ancoră și un mănunchi de nuiete (fascie fără securea consulară) încrucișate. Totul sub mantie de purpură, bordată cu ciucuri. Deasupra mantiei apare "ochiul lui Dumnezeu". Legenda circulară și cu majuscule latine : UNIREA PRINCIPATELORU PRIN CONGRESSULU DE PARISSU, este bordată de o margine simplă. Sigiliul are mfer de lemn. Dimensiuni : diam.=35 mm, h=18 mm, h. așner=76 mm, (Muzeul Național de istorie, inv. nr.19.470⁹, pl.I, nr.1 a și b).

La prima vedere, reprezentarea heraldică din câmpul sigilar poate crea impresia că obiectul a fost confecționat după 1861, însă legenda ne duce la concluzia că sigiliul trebuie să fi fost făcut după 1856, data Congresului de la Paris. Căutndu-l în documentele vremii, ni gă-

sim aplicat în ceară roșie pe câteva file emanate de la Comitetul Central al Unirii din București, în mai 1857. Un astfel de sigiliu (rupt în două) a fost aplicat pe un document trimis Comitetului Unirii din Buzău (datat 12 noiembrie 1857), prin care se cerea trimiterea "grabnică" a listelor cu semănături în favoarea programului "Dorințele românilor" prin "orazie sigoră... spre a nu se pierde sau rămie pe drum"¹⁰. Pe sigiliu se disting clar mobilele care compun emblema heraldică, așa cum apar pe matricea sigilară, în schimb legenda este neclară (pl. I, nr. 2). Pe un alt document emis de același for (pentru Costake Don, membru al Comitetului din Buzău), tot în 1857, în care li se cere buzoienilor să desfășoare o activitate propagandistică și mai activă printre alegători pentru alegerea acelor deputați care să fie partizani ai Unirii și susținători fervenți ai "Programei"¹¹, întâlnim un sigiliu în ceară roșie la care apare clar legenda de pe matricea sigilară, în schimb câmpul este neclar. Peste el s-a aplicat alt sigiliu, având în câmp legenda "Comitetul Centralu" și pe margini o cunună de trandafiri (pl. I, nr. 3).

Deci, în aceeași perioadă, Comitetul Central al Unirii din București a utilizat în afara sigiliului aflat în muzeul nostru și un alt sigiliu, fără reprezentare heraldică, care se mai întâlnește și pe alte documente ale Comitetului¹² (pl. I, nr. 4).

Se poate deci conchide că matricea sigilară aflată în colecția Muzeului Național a fost confecționată în urma creării în martie 1857 a Comitetului Central al Unirii din București¹³. De remarcat că scopul acestui Comitet a fost subliniat foarte clar în reprezentarea heraldică, unde apar unite în scut comun însemnele celor două Principate.

II. Un alt sigiliu legat de această perioadă este cel al Ministerului de Interne al Țării Românești.

Matrice sigilară rotundă, din metal comun, confecționată prin incizie. În câmp, acvila cruciată, spre stînga, încoronată princiar, avînd în gheare însemnele puterii: în dextra spada, în senestra sceptrul. Legenda, cu majuscule latine, în semicerc, deasupra acvilei: * PRINCIPATELE UNITE * și sub acvilă, pe două rânduri: MINISTERUL DIN NAUNTRU AL TERII ROMANESCI. Are mîner de lemn. Dimensiuni: diam. = 41 mm, h = 23 mm, h. mîner = 97 mm, pl. II, nr. 5, a și b (Muzeul Național de istorie, nr. inv. 9502).

Legenda arată că sigiliul a fost confecționat după 1859 și că a fost utilizat pînă la unirea definitivă din 1861, cînd cele două ministere, din Țara Românească și Moldova, au fuzionat.

Pe "en tête"-urile imprimatelor tip ale acestui minister, în perioada 1859-1862¹⁴ apare denumirea de "Ministerul din Năuntru alu Terrei Românești". Din anul 1862, apare "en tête"-ul "Ministerul din Întru"¹⁵, ca apoi să se generalizeze "Ministerul Afacerilor Interne".

Un sigiliu în ceară neagră și o ștampilă în tuș negru, care cuprind în câmpul sigilar aceeași stemă și legende asemănătoare, au și dat fabricației - 1860. Sigiliul amintit, imprimat în ceară neagră, se află pe

o filă de la Municipality Craiovei. În câmp apare acvila, ca pe sigiliul descris mai sus, iar legenda este scrisă pe două rânduri : * MUNICIPALITATEA ORAȘULUI CRAIOVA * și în semicerc : PRINCIPATELE UNITE ; în câmp, sub acvilă, apare anul 1860¹⁶. Ștampila amintită, în tuș negru, se găsește pe mai multe chitanțe ale orașului Cîmpulung Mușcel, privind cheltuielile pentru sărbătorirea zilei de 24 ianuarie 1862. În câmpul sigilar apare o reprezentare heraldică identică cu cea de pe sigiliul pus în discuție, iar legenda continuă * SUB-ADMINISTRATIA PLAIULUI PRAHOVA * și în semicerc, deasupra acvilei : PRINCIPATELE UNITE, iar sub acvilă DIST. PRAHOVA 1860¹⁷.

Probabil că și sigiliul Ministerului din Năuntru¹⁸, ca și ștampila și sigiliul amintite, au fost confecționate în anul 1860, înainte de desăvârșirea Unirii.

III. Al treilea sigiliu este al Ministerului de externe.

Matrice sigilară rotundă din metal comun, lucrată prin incizie. În câmp, scut de tip francez, despicat, avînd în primul cartier acvila valahă, prezentată din față, încoronată și cruciată, broșînd peste câmpul fasciat : roșu, aur, azur ; în cartierul doi - capul de zîmbru, avînd steaua cu șase colțuri între coarne, broșînd peste câmpul tăiat ; roșu și azur. Scutul este timbrat de o coroană regală. Legenda, cu majuscule latine : în semicerc, deasupra scutului : * MINISTERUL TREBURILOR STREINE ȘI DE STAT * și sub scut : AL PRINCIPATELOR UNITE. Are mîner din lemn. Dimensiuni : diam. = 39 mm, h. = 23 mm, h. mîner = 86 mm (Muzeul Național de Istorie, nr. inv. C.1907), pl. II, nr. 6 a și b.

În vara anului 1860 diviziunea "afacerilor streine" din minister fusese transformată în direcție, dar abia după Unirea definitivă din 1861, la 27 iulie 1862¹⁹, un decret reglementa reorganizarea ministerului și contopirea celor două ministere din Țara Românească și Moldova.

După cum arătam mai înainte, prima oară apăreau oficial culorile emailurilor din scut, în anul 1860, așa cum se văd în stema desenată de Carol Popp de Szathmary. Tipul de reprezentare heraldică, cu mobilele broșînd pe smalțuri care se disting clar, așa cum se vede pe sigiliul pus în discuție, se mai întîlnește și pe alte sigilii, care sînt datate. Amintim în acest sens sigiliul Adunării Generale Elective a României²⁰, creată după decembrie 1861 și pe cel al "Prefecturii județului Botoșani al Principatelor Unite", unde data fabricării - 1862 - apare sub scut²¹. La toate aceste asemănări adăugăm hotărîrea Consiliului de Miniștri pentru schimbarea sigiliilor administrative și judecătorești, din 1862.

Din bogata corespondență dintre municipalitățile orașelor din principate și Ministerul de Interne²², începînd cu luna aprilie a anului 1862, înțelegem că această hotărîre a fost pusă în practică imediat după discutarea ei. În prima jumătate a anului 1863 sigiliile erau

transmise autorităților, deși după cum arată o notă a gravorului Kruse, cărula i se încredințase confecționarea lor, trebuia să termine execuția "sigiliilor autorităților Administrative, Municipale și Comunale . . . , în timp de trei ani"²³.

Se poate deduce, din cele spuse mai sus, că sigiliul Ministerului Afacerilor Straine a fost confecționat în anul 1862. Se pare că aceste sigilii, puse în circulație în 1862, au fost utilizate chiar după, octombrie 1863, când s-a realizat un alt proiect de stemă a Principatelor. După consultarea unor renumiți heraldiști francezi s-a adoptat scutul scartelat cu ecuson central, dar el nu s-a utilizat decât de "Curtea princiară, câteva înalte autorități centrale și unele agenții diplomatice"²⁴.

După această sumară incursiune în reprezentarea însemnelor unor autorități din perioada premergătoare Unirii și până la deplina sa înfăptuire pe plan politico-administrativ putem conchide că, deși în sensul adoptării unei steme care să reflecte noua situație politică s-au manifestat erori determinate de prudența față de atitudinea Puterilor garante și mai ales a Imperiului otoman, deși lipsa de precizie, de experiență în fixarea armelor au dus la confuzii și o mare varietate a reprezentărilor, cu toate acestea o idee se desprinde clar. Dorița de unificare reală, totală a celor două Principate trebuia să-și capete consfințirea și în plan heraldic, autoritățile de stat având în sfârșit dreptul de a se folosi de mijloace de validare care să autentifice și în acest sens împlinirea unui deziderat secular.

Reflectând schimbările survenite în societatea românească a epocii, sigiliile, împreună cu datele furnizate de heraldică, demonstrează că într-adevăr "aceste două științe aurori sînt nedespărțite de istoria socială, militară . . . , politică"²⁵ și că pot într-adevăr furniza date interesante despre frământările unei epoci atât de importante pentru fundamntarea României moderne.

NOTE

- 1 T. Sîrbu, Documente privitoare la activitatea Comitetului Unionist din Buzău, martie-septembrie 1857, în "Revista Arhivelor", an. II. 1959, nr.1, p.109.
- 2 D. Cernovodeanu, Știința și arta heraldică în România, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p.141 ; M. Dogaru, Aspirația poporului român spre unitate și independență oglindită în simbol heraldic, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p.95.
- 3 Arh. Șt. Buc., fond Comisia Centrală de la Focșani, dosar 17/1860 fila 3.
- 4 Biblioteca Academiei R. S. R., Stampe, Szathmary-Popp Carol, a-cuarele 15, nr.120 din colecția omonimă.

- 5 M. Dogaru, Colecția de sigilii a D.G.A.S., în "Revista Arhivelor", an. XII (1969), nr.2, p.162.
- 6 Arh. St. Buc., fond M.A.I. (Administrativ), dosar 414, fila 220.
- 7 Ibidem, fond Direcția Poștelor, dosar 9, filele 11,431 și fond M.A.I. dosar 387, fila 484 bis.
- 8 Ibidem, fond Comisia Centrală de la Focșani, dosar 49, fila 1.
- 9 Fotografia sigiliului a fost publicată de Dan Cernovodeanu în op.cit., p.341, pl.LXVII, nr.3 : "Sigiliul Comitetului Unirii, confecționat în 1856".
- 10 Arh. St. Buc., Arhiva Cuza, dosar 2, fila 74.
- 11 Ibidem, fila 168.
- 12 Ibidem, filele 162, 163, 164.
- 13 Istoria României în date, Edit. Enciclopedică, București, 1972, p. 203.
- 14 Arh. St. Buc., fond M.A.I., dosar 118, filele 56,93, 121 și dosar 387, fila 130 ; fond Direcția Poștelor, dosar 9, filele 481,526, 538 și 548.
- 15 Ibidem, fond M.A.I. (Administrativ), dosar 414, fila 220 și dosar 387, fila 50.
- 16 Ibidem, dosar 387, fila 297.
- 17 Ibidem, filele 204-208.
- 18 În colecția Arhivelor Statului București se găsește încă o matrice sigilară a aceluiași minister. Este lucrată prin excizie cu reprezentare heraldică identică, dar cu legendă diferită : * PRINCIPATELE UNITE * și circular, pe margine : "MINISTERUL DIN LAUNTRU AL ȚEREI ROMANESTI". Se utilizează pentru sigiliile de ceară, după cum o atestă modul de prelucrare.
- 19 D. Berindei, Din începuturile diplomației românești moderne, Edit. Politică, București, 1965, p.156.
- 20 M. Dogaru, Aspirația poporului român spre unitate și independență oglindită în simbolul heraldic, p.104, fig.118 ; vezi și p.259.
- 21 Idem, Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric, București, 1976 , p.20, fig. 219.
- 22 Arh. St. Buc., fond M.A.I., dosar 414.
- 23 Ibidem, fila 220.
- 24 D. Cernovodeanu, op.cit., p.149.
- 25 R. Delort, Introduction aux sciences auxiliaires de l'histoire, Collection "U", A. Cellin, Paris, 1969, p.292.

TROIS SEEAUX CONCERNANT L'UNION DES PRINCIPAUTÉS
ROUMAINES TROUVÉS DANS LE PATRIMOINE DU MUSÉE NA-
TIONAL D'HISTOIRE

Résumé

L'année 1859 marquait pour les Roumains le moment de l'accom-

plissement d'une aspiration qui s'était affirmée à l'occasion de tous les actes historiques importants.

L'accomplissement de l'Union marquait l'entrée de l'Etat roumain sur la voie du développement en tant qu'Etat moderne européen.

La nouvelle étape historique nécessitait une série de changements adéquats aux transformations qui allaient se produire pendant son développement ultérieur. L'une des questions souvent discutées à l'approche de cet événement a été la façon d'établir les armoiries de l'Etat roumain conformément à la nouvelle réalité politique, question toujours en vigueur même après l'accomplissement de l'Union.

Les symboles héraldiques de l'Etat roumain devaient se retrouver sur tous les documents émanés par les autorités d'Etat. Ainsi on a accordé une attention particulière aux sceaux qui validaient les actes officiels.

En étudiant les sceaux de la période antérieure à l'Union, jusqu'en 1870, on peut suivre l'évolution subie par les armoiries de l'Etat roumain pendant cet intervalle-là.

Dans l'exposé présent on a essayé d'établir une datation de quelques sceaux trouvés dans le patrimoine du Musée National, d'après les images héraldiques et les normes établies officiellement.